

ХОРИЖИЙ ДОН ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ МАМЛАКАТЛАР ВА ТАРМОҚ РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Тураева Гулизахро Қаххоровна

Гулистон Давлат Университети

мустақил тадқиқотчиси

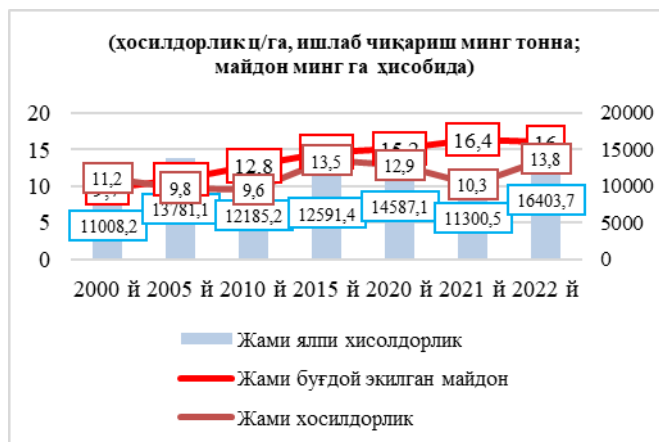
+998945851984 zakhroturaeva@gmail.com

***Аннотация.** Мақолада Жаҳон миқёсида аҳолининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда аграр соҳанинг ўрни ва аҳамияти кундан-кунга ошиб бориши. Айниқса дон масаласи яъни буғдой нони ўзининг таъми, тўйимлилиги ва ҳазм бўлиши билан юқори баҳоланиши, аҳолини қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан кафолатли таъминлаш, ҳосилдорлик ва манфаатдорликни янада ошириши, соҳага илм-фан ютуқлари ҳамда замонавий ёндашувларни жорий этиши ҳақида сўз юритилади.*

***Калит сўзлар:** Қишлоқ хўжалиги, донли экинлар, самарадорлик, ислохотлар, дон маҳсулотлари, халқаро тренд, дон саноати.*

Кириш (Introduction)

Ишлаб чиқариш ресурсларининг ҳаддан ташқари сарфланиши ёки тўлиқ фойдаланилмаслиги қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларининг самарадорлигини пасайишига олиб келади, бу эса кейинчалик ишлаб чиқаришни кенгайтиришнинг мумкин эмаслиги ва дон саноатининг турғунлигида намоён бўлади. Шундай экан, маҳаллий ва хорижий тадқиқотчиларнинг илмий ишларида асосан дон етиштиришнинг иқтисодий самарадорлиги ва барқарорлигини таъминлашнинг айрим жиҳатлари масалалари кўриб чиқилди. 1) Дон етиштирувчилар ва давлат орасидаги иқтисодий муносабатларнинг **Қозоғистон модели**. Донли экинлардан буғдой, арпа, жавдар (Шимолий Қозоғистон), буғдой, шоли, маккажўхори (Жанубий Қозоғистон), буғдой, маккажўхори (Шарқий Қозоғистон), арпа, тарик (Ғарбий Қозоғистон) экилади. 2005 йил Қозоғистоннинг қишлоқ хўжалигида 12.374 минг тонна дон маҳсулотлари етиштирилди. Шундан, буғдой – 9.937 минг тонна, арпа 1.388 минг тонна, маккажўхори – 458 минг тонна, шоли – 276 минг тонна, сули – 130 минг тонна, тарик – 51 минг тонна, қорабуғдой – 71 минг тонна етиштирилган бўлса 2022 йилга келиб, бу кўрсаткич 40 фоизга ошган. Хусусан, буғдойдан 16,403 минг тонна ялпи ҳосилдорлик етиштирилган.

1-расм. Қозоғистонда 2000-2022 йиллардаги бугдой етиштириш ҳосилдорлик динамикаси¹

2-расм. Францияда 2000-2022 йиллардаги бугдой етиштириш ҳосилдорлик динамикаси

2) Франция модели

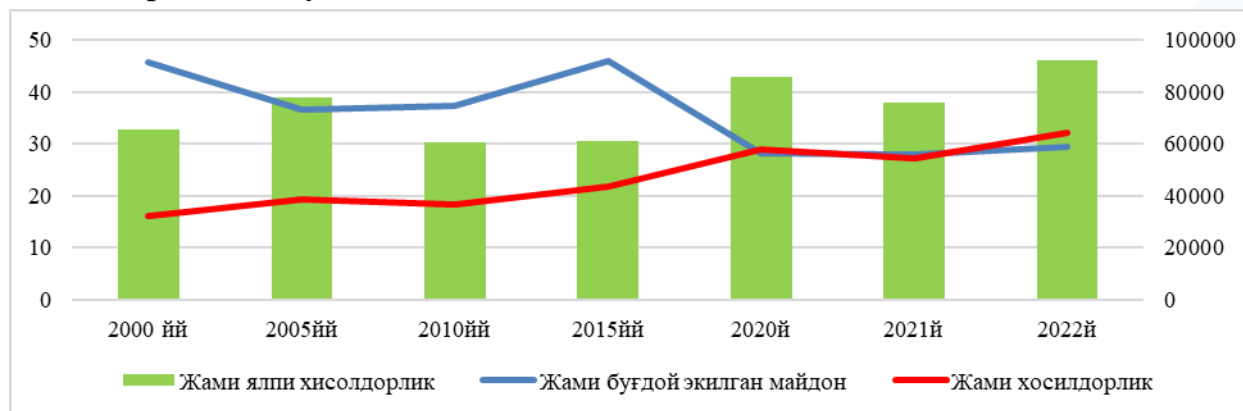
Дон ишлаб чиқарувчи халқаро трендларни баҳолайдиган бўлсак, дунёдаги асосий озиқ-овқат экинларидан бири сифатида бугдой дунёнинг аксарият мамлакатларининг рационида муҳим рол ўйнайди. Дон ишлаб чиқарувчи халқаро трендларни баҳолайдиган бўлсак, дунёдаги асосий озиқ-овқат экинларидан бири сифатида бугдой дунёнинг аксарият мамлакатларининг рационида муҳим рол ўйнайди. Шартномада дон турлари ва ишлатиш мақсадлари бўйича фарқлари, унинг сифат кўрсаткичлари, етказиб бериш муддатлари, ташиш учун фойдаланиладиган транспорт, тўлов усули ва шартлари кўрсатилади.

3) Россия модели.

¹ www.fao.org. People and demography

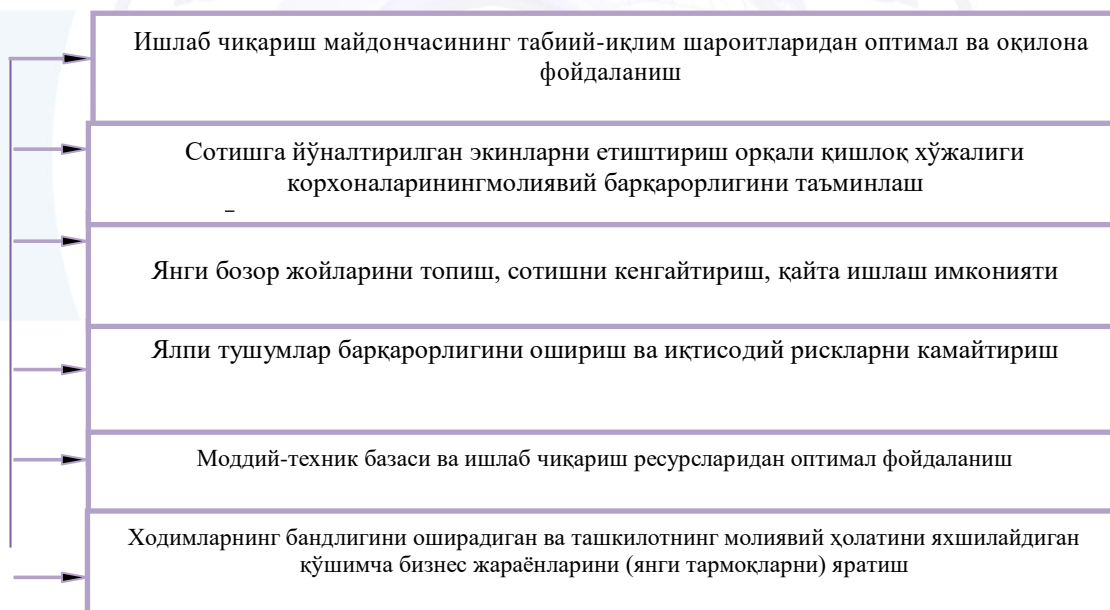

Дунёда дон етиштириш бўйича катта тажрибага ега давлатлардан бири бу – Россия Федерацияси бўлин ҳисобланади.

3-расм. Россия Федерациясида 2000-2022 йиллардаги бугдой етиштириш ҳосилдорлик динамикаси²

Европа Иттифоқи мамлакатларида қишлоқ хўжалигида экологик дончилик давлат томонидан қўллаб-қувватлангани туфайли кенг ривожланди. Чунки субсидияларсиз олинган маҳсулотлар рақобатлаша олмайди.

4-расм. Дон ишлаб чиқариш барқарорлигини таъминлашда экинларни диверсификация қилишни жорий этишнинг афзалликлари. [Манба: муаллиф томонидан тузилган]

Экологик тоза дон ишлаб чиқаришга ўтиш, албатта, ҳосилнинг пасайиши ва таннархнинг ошишига олиб келади.

² <http://www.fao.org>.

Хулоса ва таклифлар (Conclusion & Recommendations)

Хулоса қилиб айтганда махсулот ишлаб чиқарувчини самарали меҳнат қилишга рағбатлантирувчи механизмлар ва уларни фақат ишлаб чиқариш жараёни билан машғул бўлишлари учун жаҳон тажрибаларидан кўриб қулай шарт-шароитлар яратиш мақсадга мувофиқ.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. С.З. Нуридинов Тема Региональные особенности формирование и развитие частного сектора в сельском хозяйстве .авт реф 2019
2. М.П. Тушканова, А.Ф. Максимова Организация сельскохозяйственного производства (учебник; издание второе, перераб. и доп.) - "ИНФРА-М", 2021 г.
3. С.А.Суслов Обеспечение устойчивого производства зерна.. автреф 2022.
4. Ғ.Ҳ.Қудратов. “Иқтисодий муносабатларни такомиллаштириш асосида ғаллачилик тармоғи самарадорлигини ошириш” Авт 2008
5. TURAEVA G.Q. DON ISHLAB CHIQRUVCHI XALQARO TRENDLAR //Analysis of International Sciences. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 19-23.
6. Ikromjonovna, J. S. (2024, March). Methods of Teaching Mathematics in Primary Classes. In International Global Conference (Vol. 1, No. 4, pp. 19-25).
7. www.fao.org. People and demography
8. http://www.fao.org.
9. Hamm, U. Muvofiqlashtirishsiz muvaffaqiyat yo'q: organik bozor istiqbollari / U. Hamm // Arch. DLG. – Frankfurt am Mayn, 2002. – jild. 96. – 159–174-betlar